

Datum
2019-04-09

Adress
Storgatan 20
2015 80 Malmö

Diarienummer
GYVF-2019-1188

Yttrande

Till
Kommunstyrelsen

**Remiss om remiss från Utbildningsdepartementet - Framtidsval -
karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4)
STK-2019-361**

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har tagit del av framlagda bedömningar och förslag i slutbetänkandet *Framtidsval - karriärvägledning för individ och samhälle*. Nämnden ställer sig bakom slutbetänkandet i stort och är positiv till syftet med de förslag som redovisas. Nämnden välkomnar redovisade förslag till åtgärder för en likvärdig vägledning och instämmer i att vägledningens roll inom samtliga skolformer behöver stärkas. Nämnden hade dock gärna sett att en del förslag var något skarpare och menar att vissa förslag riskerar att bli tandlösa i praktiken.

Yttrande

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden (GVN) har fått i remiss från Utbildningsdepartementet att yttra sig över slutbetänkandet *Framtidsval - karriärvägledning för individ och samhälle* (SOU 2019:4). I slutbetänkandet föreslås flera bestämmelser och åtgärder som sammantaget syftar till att ge elever kunskap och kompetens som bidrar till att de kan göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval utifrån god kännedom om arbetsliv och utbildningsvägar.

Utredningen föreslår bland annat ett paket av fem huvudsakliga åtgärder:

- Ett förtydligande av vad vägledning är, att den kan vara både individuell och generell och ska benämnas karriärvägledning.
- Ett förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning.
- Tydligare krav på att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen.
- Förstärkning av det generella karriärvägledningsspektivet i olika ämnen.
- Ett nytt obligatoriskt inslag med tilldelad tid, benämnt framtidsval, ska införas i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan.

Utredningens förslag och nämndens reflektioner

Nämnden ser positivt på slutbetänkandets syfte med de framlagda förslagen och ställer sig bakom huvuddelen av dessa. GVN välkomnar redovisade förslag till åtgärder för en likvärdig vägledning och instämmer i att vägledningens roll inom samtliga skolformer behöver stärkas. Dock hade nämnden gärna sett att en del förslag var något skarpare och menar att vissa förslag riskerar att bli tandlösa i praktiken.

Nedan följer nämndens kommentarer och synpunkter utifrån betänkandets avsnitt. Yttrandet innehåller endast de avsnitt som berör GVN:s ansvarsområden och där nämnden har reflektioner, synpunkter eller kommentarer.

10.2 Benämningen studie- och yrkesvägledning ska ändras

Förslag: Benämningar av det som i dag ingår i skolväsendets studie- och yrkesvägledning ska ändras och förtydligas i skollagen.

- Karriärvägledning ska vara det övergripande begreppet för all den verksamhet som en huvudman i skolväsendet är ansvarig för när det gäller att ge eleverna kunskap och kompetens inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet. I skollagen ska det förtydligas att karriärvägledningen kan vara såväl individuell som generell.
- Med individuell karriärvägledning ska avses den vägledning som ges i form av vägledningssamtal.
- Med generell karriärvägledning ska avses den verksamhet som, utöver individuell karriärvägledning, bidrar till att ge eleverna kunskap och kompetens inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet.
- Studie- och yrkesvägledare ska benämnas karriärvägledare.

Införandet av begreppen karriärvägledning, individuell och generell karriärvägledning samt karriärvägledare medför behov av följdändringar i skollagen, läroplanerna och andra föreskrifter. Ändringar ska införas i bilaga 2 till högskoleförordningen vad gäller benämningen studie- och yrkesvägledarexamen, som ska ändras till karriärvägledarexamen.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden bedömer att begreppet ”karriärvägledning” kan anses ovant och främmande, i synnerhet för yngre elever. Utredningen hänvisar valet till utländskt språkbruk, men det är tveksamt om begreppet ”karriärvägledning” ger de associationer som är önskvärda då ordet ”karriär” kan föra tankarna till en hierarkisk tankemodell. Begreppet ”vägledning” i sig är ett vidare begrepp som skulle kunna omfatta samtliga moment som hänvisas till i utredningen och ett begrepp som är mer lättförståeligt och greppbart för de elever som kommer att beröras i allt större grad om utredningens förslag genomförs. Vidare menar nämnden att det är tveksamt om ett begreppsbyte faktiskt skulle ge en ökad tydlighet eller ett nytt innehåll för den verksamhet som omfattas.

10.3 Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas

Förslag: Bestämmelserna i skollagen om tillgång till vägledning ska tydliggöras och förstärkas. Elever i alla skolformer, utom förskolan och förskoleklassen, ska ha tillgång till karriärvägledning, såväl individuell som generell, så att deras behov inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till individuell karriärvägledning.

Omfattningen av den individuella karriärvägledningen ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar.

Därutöver ska det införas bestämmelser i skollagen om att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen och till följande elevgrupper:

- elever i grundskolan och motsvarande skolformer inför val till gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan,
- nyanlända elever som börjar i högstadiet i grundskolan eller specialskolan samt på språkinträdning i gymnasieskolan inför upprättandet av den individuella studieplanen,
- elever på språkinträdning i gymnasieskolan som har fullföljt sin utbildning och som på grund av sin ålder enligt 15 kap. 5 § skollagen inte kan påbörja en annan utbildning i gymnasieskolan, och
- elever som avser att avsluta sin gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning i förtid eller riskerar att inte erhålla en gymnasieexamen i gymnasieskolan.

Skolverket ska få i uppdrag att vidareutveckla informationsmaterial anpassat för nyanlända.

Som en följd av att benämningen studie- och yrkesvägledning ändras till karriärvägledning ska följdändringar göras i 20 och 21 kap. skollagen samt förordningen om vuxenutbildning.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ställer sig positiv till förslaget. Det är av stor vikt att elever erbjuds individuell vägledning inför framtida utbildningsval och därav ser nämnden att förslaget, utöver språkinträdning, även bör inkludera övriga introduktionsprogram.

Utredningen beskriver vägledningens särskilda betydelse för nyanlända elever och nämnden vill betona att det för elever på språkinträdningens program finns ett behov av ett specialanpassat material för arbetsmarknadsorientering. Materialet bör bland annat syfta till att adressera stereotypa val av yrken och utbildningar samt anpassas för elever med begränsade kunskaper i svenska språket.

Nämnden vill även lyfta att behovet av stöd kring arbetssätt för normkritisk vägledning i grupp är stort. Vidare instämmer GVN i att även nyanländas vårdnadshavare behöver involveras mer i vägledningen och nämnden menar att det finns ett behov av att tydligare erbjuda information om exempelvis det svenska utbildningssystemet till vårdnadshavare.

10.4 Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras

Förslag: Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras i skollagen. Den individuella karriärvägledningen ska utföras av en karriärvägledare. För att få anställas utan tidsbegränsning som karriärvägledare ska den sökande liksom i dag ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet. Den möjlighet som finns i dag att anställa den som inte uppfyller dessa krav för högst ett år i sänder ska fortsättningsvis gälla.

Bedömning: På sikt bör det i skollagen införas krav på en karriärvägledarexamen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) eller utbildning som kan anses motsvara kraven i en sådan examen för att få anställas utan tidsbegränsning som karriärvägledare.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ser positivt på förslaget om att tydliggöra karriärvägledarens uppgifter i skollagen. Det är angeläget att vägledarens arbetsuppgifter preciseras i författningarna för att dels stärka professionen och dels för att bidra till att vägledningen får tydligare ställning i skolan.

GVN hade gärna sett ett skarpare förslag gällande elevernas tillgång till en examinerad vägledare. Nämnden föreslår att man ytterligare överväger möjligheten för att införa en examen för vägledare och att det fanns en tidsplan för införandet av detta nära i tiden.

10.5 Karriärvägledningen i utbildningen ska stärkas

10.5.1 Framtidsval ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer

Förslag: Framtidsval ska införas som en del av utbildningen i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan. Framtidsval ska komplettera övriga former av generell karriärvägledning och bidra till att utveckla och bredda elevens kunskaper om samhälls- och arbetsliv inför kommande studie- och yrkesval. Det ska även vara möjligt för skolhuvudmännen att erbjuda framtidsval till elever i gymnasieskolan inom introduktionsprogrammen yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintröduktion. Framtidsval ska genomföras av en karriärvägledare.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om framtidsval. Sådana föreskrifter får innebära att framtidsval endast ska finnas i vissa årskurser.

Av skolförordningen ska det framgå att framtidsval ska innehålla områdena val och framtidsplanering, arbetsliv och samhälle samt utbildningsvägar och yrkesområden. Skolverket ska få i uppdrag att ta fram det närmare innehållet i framtidsval. Skolverket ska även få i uppdrag att ta fram kompetensutvecklingsinsatser för verksamma karriärvägledare, i syfte att stärka karriärvägledares kompetens att genomföra framtidsval.

10.5.2 Garanterad tid för framtidsval

Förslag: Framtidsval i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan ska tilldelas 80 garanterade timmar på högstadiet. Det ska framgå av skollagen att den totala undervisningstiden i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan även innefattar tid för framtidsval. Undervisningstiden i elevens val ska minskas till förmån för framtidsval med motsvarande omfattning.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ställer sig positiv till förslaget och anser att inslaget kan förstärka både den generella och individuella vägledningens möjligheter. Det är väsentligt att timmarna för Framtidsval inte ersätter vägledningen som hela skolans ansvar och lärarnas generella arbete för vägledningen. Nämnden vill också framhäva att det är viktigt att upplägget av det nya

inslaget sker i samråd med lärare och att ansvarsfördelningen skulle kunna fördelas mellan lärare och vägledare i olika omfattning. En förutsättning för detta är att det finns möjlighet att avsätta tid för planering och uppföljning och att vägledarens mest hektiska perioder runt tiden för gymnasievalet beaktas.

10.5.4 Stärkt karriärvägledningperspektiv i grundskolan och motsvarande skolformer

Förslag: Karriärvägledningperspektivet ska stärkas i grundskolans, grundsärskolans, specialskolans och sameskolans ämnen. Skolverket ska få i uppdrag att se över kursplanerna i berörda skolformer och föreslå hur den generella karriärvägledningen kan utvecklas och stärkas, med särskilt fokus på låg- och mellanstadiet.

10.5.5 Stärkt karriärvägledningperspektiv i utbildningen på gymnasial nivå

Förslag: Karriärvägledningperspektivet ska stärkas i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans ämnesplaner.

Skolverket ska få i uppdrag att se över och föreslå hur den generella karriärvägledningen kan utvecklas och stärkas i de inledande kurserna i ämnesplanen för samhällskunskap i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt se till att de bygger vidare på de kunskaper eleverna har fått tidigare.

Bedömning: Kursen arbetslivets villkor i ämnet samhällskunskap i gymnasiesärskolan bör bli möjlig att välja för alla elever inom programfördjupningen eller inom det individuella valet på de nationella programmen i gymnasiesärskolan. Skolverket bör ges i uppdrag att se över kursen arbetslivets villkor så att den bygger vidare på de kunskaper som eleverna har fått i grundsärskolan och i den reviderade inledande kursen i samhällskunskap i gymnasiesärskolan.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ställer sig positiv till förslaget om stärkt vägledningperspektiv i grundskolan och motsvarande skolformer. GVN ser positivt på dess intentioner och instämmer i utredningens beskrivning att en stärkt vägledning skulle kunna leda till färre programbyten och avbrott i gymnasiet

Gällande förslaget om ett stärkt karriärvägledningperspektiv i utbildningen på gymnasial nivå vill nämnden lyfta att det finns en risk för en ökad arbetsbörda för lärarna i samhällskunskap och att ytterligare stofffrängsel i samhällskurserna bör undvikas. Med det sagt ställer sig nämnden positiv till ovan förslag och bedömning.

10.8 Huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning

Förslag: Huvudmannen ska se till att det upprättas en plan för karriärvägledning. Planen ska innehålla en redogörelse för hur elevernas behov av karriärvägledning ska tillgodoses och hur arbetet med karriärvägledningen ska samordnas. Av planen ska det även framgå hur samverkan med det omgivande samhället ska ske.

Bedömning: Arbetet med planen bör ske som en del av huvudmannens systematiska kvalitetsarbete enligt 4 kap. 3 § skollagen. Planen bör även innehålla uppgifter om hur

huvudmannen organiserar karriärvägledningen och hur vägledningsresurserna fördelas efter elevernas olika förutsättningar och behov. Vidare bör planen innehålla uppgifter om hur verksamheterna ska motverka att eleverna begränsas i valet av utbildning och yrkesverksamhet utifrån föreställningar om kön eller utifrån social eller kulturell bakgrund.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ställer sig positiv till förslaget om en plan för karriärvägledning och att arbetet med denna bör ske inom ramen för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. Högre krav på huvudmännen och en kontinuitet i arbetet med vägledning bör ge en positiv effekt på likvärdigheten.

10.11 Kompetensutvecklande insatser samt stärkt karriärvägledningsperspektiv i högskolornas examensbeskrivningar för lärarutbildningarna

Förslag: Skolverket ska få i uppdrag att ta fram kompetensutvecklingsinsatser för verksamma lärare och rektorer. Syftet med insatserna ska vara att stärka den generella karriärvägledningen i skolväsendet.

Skolverket, tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), ska få i uppdrag att stödja huvudmännen i hur karriärvägledning till målgruppen för grundskolan, gymnasieskolan och särskild utbildning för vuxna kan utvecklas. I det uppdraget ska särskilt uppmärksammas hur karriärvägledares kompetens inom området kan förbättras. Ändringar ska även göras i bilaga 2 till högskoleförordningen av examensbeskrivningarna för grund- och ämneslärarutbildningar vad gäller krav på kunskaper om ämnesspecifika perspektiv på karriärvägledning i undervisningen.

Bedömning: Befattningsutbildningen för rektorer bör innehålla moment om arbetet med karriärvägledning.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ställer sig positiv till både förslag och bedömning och välkomnar kompetensutvecklingsinsatser för lärare och rektorer. Som utredningen beskriver tenderar vägledningen att nedprioriteras av både verksamhet och huvudman och därav ser GVN positivt på insatser som dessa.

10.12 Fler möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare och en översyn av grundutbildningen

Förslag:

- Malmö universitet, Stockholms universitet och Umeå universitet ska tillföras medel för att utöka antalet platser på studie- och yrkesvägledarprogrammet på grundnivå.
- Ovan nämnda lärosäten ska ges ett samordnat uppdrag att se över innehållet i utbildningen på grundnivå. I uppdraget ska det också ingå att utreda och lämna förslag på hur fler kan ges möjlighet att disputerade inom karriärvägledning.
- Vidare ska det ingå i det samordnade uppdraget att se över hur fler lärosäten med relevanta förutsättningar kan erbjuda den kortare utbildningen till studie- och yrkesvägledare som riktar sig till personer med annan högskoleutbildning kan utökas.
- Något av lärosätena som erbjuder utbildning till studie- och yrkesvägledare ska tillföras medel för att samordna och erbjuda vidareutbildning för verksamma vägledare som utan avsedd utbildning, i enlighet med vidareutbildning för lärare (VAL).

Bedömning: För att utbildningarna ska bli attraktiva kan man överväga att också införa ett tillfälligt utbildningsbidrag riktat till verksamma vägledare som önskar påbörja den kortare utbildningen som beskrivs ovan, eller att erbjuda dessa individer det högre bidraget inom studiestödet.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens synpunkter

Nämnden ställer sig positiv till förslagen och anser att en utökning av antal utbildningsplatser är angelägen. Förslaget om att stärka inslaget av vägledning i lärarutbildningarna är bra och viktigt. Nämnden ser möjligheter för att detta i förlängningen kan leda till att stärka elevernas valkompetens. En kortare väg till utbildning för studie- och yrkesvägledare är en intressant idé med tanke på bristen av verksamma studie- och yrkesvägledare. Det bör dock betonas att ett snabbspår kan leda till urholkning av kompetens och yrkesstatus, varför förslaget bör övervägas ytterligare innan beslut fattas.

Ordförande

.....
[Förnamn Efternamn]

[Fyll i titel]

.....
[Förnamn Efternamn]

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden]